

Een NIEUWKOMER in je groep

Zorgen voor een
veilig pedagogisch klimaat

Esther van Efferen - Wiersma

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1. Een veilige basis	7
1.1 Pedagogisch handelen	8
1.2 Klassenmanagement	10
1.3 Didactisch handelen	11
1.4 Een positief groepsklimaat	12
2. Een nieuwe leerling in de groep	15
2.1 Informatie over de leerling	15
2.2 Eerste contact met ouders	16
2.3 Introductie van de leerling: een goede start	17
2.4 Groepsdynamica	19
2.5 Ouderbetrokkenheid	29
3. Als gedrag opvalt	31
3.1 Schoolgedrag en leren bij nieuwkomers	31
3.2 Trauma bij nieuwkomers	39
3.3 Gedrag is een signaal!	41
3.4 Specialistische hulp	43
4. Lesmaterialen	45
5. Geraadpleegde literatuur	47

Inleiding

Bijna alle scholen krijgen te maken met nieuwkomers: leerlingen die nog maar kort in Nederland zijn en de Nederlandse taal nog maar kort kennen. Als je een nieuwkomer in je groep krijgt, komt er allerlei informatie op je af. Belangrijk voor een nieuwkomer is, dat je op school continuïteit biedt: zowel op het gebied van de taal- en leerontwikkeling, als op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling binnen een veilig pedagogisch klimaat. Deze brochure ordent veel informatie voor het bieden van een veilig pedagogisch klimaat en helpt jou stap voor stap bij de eerste opvang van een nieuwkomer binnen je groep.

Deze brochure is bedoeld voor leerkrachten uit het regulier- en speciaal basis-onderwijs van scholen, die zorgen voor de vervolgovang van nieuwkomers.

De brochure is opgebouwd in korte, overzichtelijke hoofdstukken:

Hoofdstuk 1 geeft puntsgewijs aan hoe je zorgt voor een veilige basis. Met de korte checklisten kun je jouw lesomgeving goed voorbereiden op de ontvangst van een nieuwkomer.

Hoofdstuk 2 zet uiteen waar je aan moet denken als je een nieuwkomer in je groep krijgt. Hoe ontvang je de leerling en ouders? Wat doe je op de eerste schooldag van de nieuwkomer? En: hoe zorg je ervoor dat de dynamiek in jouw groep positief blijft? Met de informatie uit dit hoofdstuk kun je de eerste weken meteen aan de slag.

Hoofdstuk 3 beschrijft wat van invloed is op het leren en het gedrag van nieuwkomers. Wanneer is gedrag opvallend en hoe kun je omgaan met specifieke onderwijsbehoeften? Hoe kun je trauma herkennen? Wat zijn praktische aanpakken voor in de groep?

Hoofdstuk 4 noemt enkele lesmaterialen die je kunt gebruiken voor de introductie van een nieuwkomer binnen je groep en het stimuleren van een positieve sociaal-emotionele ontwikkeling. Daarnaast vind je er een kort overzicht van handige websites.

Hoofdstuk 5 kun je naslaan voor de geraadpleegde literatuur.

De inhoud van deze brochure sluit aan bij de boekenserie Gedrag is een vak en Gedrag is een signaal: www.cedgroep.nl/gedrag

1. Een veilige basis

Als een kind van huis naar school gaat, dan is dit een grote overgang: een belangrijke transitie. Op school moet een kind zich aanpassen en veranderen op het gebied van identiteit, relaties en rollen. En dat geldt voor alle leerlingen. Voor nieuwkomers is de transitie nog ingrijpender. Zij hebben soms in hun migratieproces ander of geen onderwijs genoten, de Nederlandse taal wordt nog niet helemaal beheerst, ze hebben veel meegemaakt de afgelopen jaren en er is vaak nog sprake van een onrustige thuissituatie (verhuizingen, incompleet gezin, spanningen bij ouders). Voor nieuwkomers is het van groot belang dat er rust en continuïteit komt in hun leven. Wanneer je een nieuwkomer in je groep krijgt, kun je hier op school een bijdrage aan leveren.

Als er een nieuwe leerling in je groep komt, is het in de eerste plaats belangrijk dat hij¹ zich veilig voelt. Een leerling voelt zich veilig als tegemoet wordt gekomen aan de drie psychologische basisbehoeften van de mens:

1. Relatie: *ik doe er toe*
2. Competentie: *ik kan het*
3. Autonomie: *ik kan het zelf*

Al voordat de leerling op school komt, probeer je als leerkracht aan deze basisbehoeften tegemoet te komen. Deze gelden voor alle leerlingen, maar voor nieuwkomers zijn ze zoals eerder aangegeven extra belangrijk. Je doet dit door de leeromgeving duidelijk en voorspelbaar te maken. En door in jouw eigen handelen een voorspelbare en betrouwbare volwassene te zijn voor de leerlingen. Loop daarom je basisaanpak nog eens kritisch langs op pedagogisch handelen, je klassenmanagement en didactisch handelen. Je kunt hiervoor de gratis checklisten met toelichting raadplegen op: **www.cedgroep.nl/gedragiseensignaal**

Hier volgen enkele aandachtspunten op het gebied van pedagogisch handelen, klassenmanagement en didactisch handelen, die belangrijk zijn om extra na te gaan als er een nieuwkomer in je groep komt. Onder de korte checklists staat steeds een praktische toelichting.

¹ Voor de leesbaarheid wordt in deze tekst gesproken over 'hij'. Hier kan zowel 'hij' als 'zij' worden gelezen.

1.1 Pedagogisch handelen

- Zorg voor een positieve grondhouding.
- Stel duidelijke gedragsregels voor verschillende momenten (tijdens de les, pauze, gym).
- Loop de regels na op interetniciteit.
- Begrens je gedrag, dan: 'connect before correct'.
- Gebruik liever een 'time-in' dan een 'time-out'.
- Besteed extra aandacht aan sociale basisvaardigheden.
- Toon belangstelling voor de nieuwkomer.
- Houd rekening met het ervaren van honger, dorst, warmte of kou van leerlingen.
- Wees letterlijk beschikbaar.

Een positieve grondhouding lijkt heel vanzelfsprekend. Toch wordt verschillend gedrag van leerlingen ook weer verschillend ervaren door leerkrachten. Een leerling die zich in een groep rustig gedraagt, zal door de ene leerkracht als prettig worden ervaren, terwijl een andere leerkracht meer spontaniteit verwacht. Het is belangrijk om regelmatig erbij stil te staan, dat onder elk gedrag een signaal zit. Een nieuwkomer kan veel meegemaakt hebben en daardoor opvallend gedrag laten zien. Ga altijd na welk signaal onder het gedrag zit. Zie ook hoofdstuk 3: Als gedrag opvalt. Ga daarnaast bij ongewenst gedrag van leerlingen uit van onmacht in plaats van onwil.

Het is voor een nieuwkomer belangrijk dat hij weet wat er van hem op welk moment verwacht wordt. Het kan zijn dat het gewenste gedrag voor jouw groep leerlingen tot nu toe vanzelfsprekend was tijdens verschillende momenten, zoals bij gym of tijdens pauzes. Je wilt natuurlijk dat de leerlingen dit gewenste gedrag blijven vertonen, ook wanneer er een nieuwe leerling in je groep komt. Maar je wilt ook dat deze nieuwe leerling dit gedrag eveneens laat zien. Om dit te bereiken is het belangrijk de gedragsregels samen met de groep duidelijk op te schrijven en met de leerlingen regelmatig te benoemen. Houd een maximum van vijf gedragsregels aan en formuleer de regels positief: welk gedrag wil je zien? Loop de gedragsregels ook langs op interetniciteit: zo is vaak een regel op scholen dat de leerlingen alleen Nederlands mogen spreken. Uit onderzoek blijkt echter dat dit averechts werkt. Maak hier afspraken over binnen je team.

Heb je heldere regels opgesteld? Bekrachtig dan dagelijks en gericht gewenst gedrag. Bespreek ook de consequenties van de regels duidelijk. Vooral bij een nieuwkomer is het van belang dat je 'connect before correct': als je een leerling wilt begrenzen, maak dan eerst duidelijk contact met hem (aankijken/licht aanraken) zodat je de volle aandacht krijgt en de informatie bij de leerling binnen kan komen. Door verschillende factoren kan informatie bij een nieuwkomer vooral de eerste weken anders binnenkomen dan bij andere leerlingen (zie ook hoofdstuk 3). Geef bij ongewenst gedrag liever een time-in (nabijheid opzoeken) dan een time-out (wegsturen). Dat biedt een nieuwkomer meer veiligheid.

Naast duidelijke regels heeft een nieuwkomer ook steun aan extra uitleg over en oefening met de sociale basisvaardigheden die op de nieuwe school gelden. Ondersteun de leerling door het gedrag zelf te modelen, te visualiseren (zoals met sociale verhalen en stappenplannen) en door gelegenheid te bieden om te oefenen (met rollenspellen, maar ook tijdens dagelijkse lessituaties).

Om een relatie met een nieuwe leerling op te kunnen bouwen, is het belangrijk dat je als leerkracht belangstelling toont voor de nieuwkomer en dat je beschikbaar bent. Laat iedere dag letterlijk merken dat je de leerling ziet en maak regelmatig tussendoor een kort praatje met hem.